

PERELMAN, Chaïm en VANDER ELST, Raymond, **Les notions à contenu variable en droit**, Brussel, Bruylant, 1984, 377 blz.

Na een lange reeks collectieve publicaties rond één thema, is dit het laatste van het Centre National de Recherches de Logique dat door Perelman werd uitgegeven. De, vooral in het buitenland, zeer bekende Brusselse hoogleraar Chaïm Perelman overleed inderdaad op 22 januari 1984, toen het hier besproken werk in druk was.

De bundel is samengesteld volgens de klassieke werkwijze in de Travaux du Centre National de Recherches de Logique: enkele algemene bijdragen over het thema van de bundel (RIALS, St., Les standards, notions critiques du Droit; ZIPPELIUS, R., Rechtsgewinnung durch experimentierendes Denken), maar hoofdzakelijk een reeks artikelen over vage begrippen in een bepaalde tak van het recht (strafrecht: J. VERHAEGEN, R. LEGROS; internationaal privaatrecht: F. RIGAUX; volkenrecht: J.J.A. SALMON; Europees recht: H. BAUER-BERNET; kanoniek recht: G. FRANSEN; (Frans) familierecht: J. CARBONNIER), of een analyse van één specifiek vaag begrip ('goede zeden': N. LAHAYE; 'openbare orde': J. GHESTIN; 'scheiding der machten': A. VAN WELKENHUYZEN; 'due process of law': G.T. CHRISTIE; 'collaboratie', 'staatsveiligheid' en 'incivisme': J. GILISSEN; 'rechten van de mens': G. HAARSCHER; 'redelijkheid': N. MACCORMICK), verder een bijdrage over vage begrippen in de Zwitserse rechtspraak (J.F. PERRIN) en tenslotte, bij wijze van afronding een synthese van de vorige bijdragen door Perelman zelf.

Het is één van de grote verdiensten geweest van Perelman om rechtsfilosofische en rechtstheoretische reflecties niet, en zelfs niet hoofdzakelijk, over te laten aan 'zuivere' rechtsfilosofen of rechtstheoretici, maar er naar te streven om rond enkele 'vakspecialisten' een forum te creëren waarin aan klassieke 'rechtsgeleerden' en aan rechtspractici de mogelijkheid en meteen ook de impuls gegeven werd om, in discussie met anderen, te reflecteren over hun vakgebied en/of hun rechtspraktijk. Deze visie, gekoppeld aan een groot organisatietalent en een uitgesproken zin voor public relations hebben in de loop der jaren heel wat prominente juristen, topmagistraten, e.d. uit binnen- en buitenland samengebracht in zowat maandelijkse bijeenkomsten in Brussel. Aldus vinden we ook in deze bundel vertegenwoordigers terug van het hof van cassatie (R. LEGROS), van de raad van state (A. VANWELKENHUYZEN), van het militair gerechtshof (J. GILISSEN), van de Europese Gemeenschappen (H. BAUER-BERNET), evenals een aantal buitenlandse prominenten, zoals St. RIALS (Metz), J. GHESTIN (Parijs), J. CARBONNIER (Parijs), N. MACCORMICK (Edinburgh), G. CHRISTIE (Duke, U.S.A.), C. STARCK (Göttingen), J.F. PERRIN (Genève) en R. Zippelius (Erlangen).

Elk van de bijdragen in deze bundel diept aan de hand van concreet materiaal uit de rechtspraak een bepaald aspect van de problematiek van de vage normen uit. Het geheel biedt dan ook een rijke informatiebron voor wie in het onderwerp geïnteresseerd is. Eerder mager, kwantitatief (11 blz.), maar vooral kwalitatief, valt de 'synthese' van Perelman uit. Zoals in de meeste van zijn bundels, blijft deze 'synthese' vrijwel beperkt tot een loutere samenvatting van enkele elementen uit de diverse bijdragen, zonder enige originele toevoeging of enige fundamentele uitdieping van de problematiek. Het aureool van de 'beroemde rechtsfilosoof' leidt er zelfs toe dat storende juridische fouten, ondanks de bijeenkomsten en de discussies, ongecorrigeerd in de eindversie zijn blijven staan. Zo blijkt Perelman de begrippen 'dronkenschap' en 'alcoholintoxicatie' met elkaar te verwarren (blz. 363), zodat hij tot erg betwistbare conclusies komt.

Om de hele problematiek van de 'vage begrippen' in enkele woorden te pogen samen te vatten, kan men stellen dat het gebruik van dergelijke begrippen in de wetgeving het besef van de wetgever verraadt dat bepaalde materies of situaties onmogelijk op een algemene wijze geregeld kunnen worden, zodat, door gebruik te maken van een rekbaar begrip, in grote mate vertrouwd wordt op het billijk oordeel van de rechter. Uit diverse bijdragen in deze bundel blijkt echter dat precies de rechter op zijn beurt zoekt naar een houvast, naar maatstaven, 'standaards', waardoor diens subjectieve, persoonlijke inbreng sterk wordt gereduceerd. Enerzijds poogt hij aan te knopen bij bestaande rechtspraak en anderzijds poogt hij toch in de wetgeving, of in de voorbereidende werken, een leidraad te vinden voor zijn beslissing. Hieruit blijkt hoe sterk de West-Europese rechters doordrongen zijn van één gemeenschappelijke visie op de taak van de rechter en in het bijzonder van het principe van de scheiding der machten. Om die reden kan getwijfeld worden aan de juistheid van Perelmans opvatting, volgens dewelke het gebruik van vage begrippen een overwinning betekent van de billijkheid op de rechtszekerheid. In de feitelijke toepassing van vage begrippen in de rechtspraak blijkt integendeel dat de rechters er naar streven tot een optimale combinatie van billijkheid en rechtszekerheid te komen, waarbij naar voor komt dat beide waarden tot op zekere hoogte parallel lopen en elkaar zeker niet uitsluiten.

M. VAN HOECKE  
(UFSAL Brussel)